

CONFERINȚA ALGCR - BRAȘOV, 2017

„Marea polară a (re)amintirii”*

În 21-22 septembrie, Departamentul de Literatură și Studii culturale al Facultății de Litere a Universității „Transilvania” din Brașov, împreună cu Asociația de Literatură Generală și Comparată România (ALGCR), au organizat a patra ediție a conferințelor sale internaționale dedicate literaturii comparate și studiilor culturale. Tematica propusă în acest an de către organizatori a fost „Amnesia and Anamnesis. Contemporary Strategies of Literary and Cultural Histories”. În deschiderea evenimentului au vorbit Rodica Ilie, coordonatoarea proiectului *Teoria istoriei literare contemporane românești în context european. Concepte, modele, strategii*, finanțat de UEFISCDI, și Adrian Lăcătuș, decanul Facultății de Litere a Universității „Transilvania”, care au familiarizat publicul, dar și participanții cu formatul, scopul conferinței și tema propusă. Rodica Ilie i-a făcut o scurtă introducere invitatului special, Giordani Altarozzi, istoric și decanul Facultății de Științe și Litere a Universității „Petru Maior” Târgu Mureș, iar Adrian Lăcătuș a reamintit (supra)temele edițiilor anterioare: „Narratives of the Present in Post-Totalitarian Societies” – 2015, „Alternative Modernities in Europe” – 2013, respectiv „Literature in Totalitarian Regimes. Confrontation, Autonomy, Survival” – 2011. Acesta a insistat asupra tendinței naționalismelor din ultima vreme de a reveni în discursurile oficiale, amintind de țări precum Ungaria, Polonia care par să fi uitat de istoria relativ recentă a Europei Centrale și Est, care s-au aflat sub spectrul totalitarismului, distanța temporală permițând nașterea golurilor de conștiință care să faciliteze această proliferare a politicilor cu tentă naționalistă. Astfel, a creat premisele pentru prelegerea susținută de profesorul Giordano Altarozzi. Acesta și-a construit conferința de deschidere în jurul întrebării „se poate scrie o istorie adevărată?” Analizând posibilitățile reprezentate de pozitivism (deși pozitivistii ar afirma că, odată strânse toate documentele despre un subiect anume, vom putea avea o privire completă asupra aceluși subiect, un istoric nu poate fi niciodată sigur de faptul că a adunat toate sursele) și de istorism (în acest caz, istoria riscă să arate ca aceea scrisă de un regim totalitar), istoricul a ajuns la concluzia că nu există o istorie adevărată a unui eveniment, ci există puncte de vedere, perspective diverse de a cuprinde un fenomen. Legătura dintre istorie și filologie devine evidentă în momentul în care, în fond, și istoria unui eveniment devine o narațiune.

Dar și reciproca este la fel de valabilă, având în vedere că textele ficționale cu caracter istoric au o bază de documentare solidă în spatele lor.

După această introducere în temă, a urmat susținerea lucrărilor propriu-zise, conferința începând cu lucrarea lui Adrian Lăcătuș, care a considerat necesar să definească cele două concepte eminamente moderne care se opun: anamneză, privit ca sondarea în profunzime a sinelui, iar amnezia ca ruperea totală a sinelui de el însuși, dar și de lume. Deși accepția amneziei este una negativă, Adrian Lăcătuș arată, prin *Visările unui hoinar singuratic* de J. J. Rousseau, că acest concept poate căpăta și o dimensiune fondatoare. Pe aceeași linie mai degrabă teoretică, de definire a unor concepte, s-a aflat și lucrarea Cristinei Balinte, a Cameliei Bunea și cea a lui Alexandru Agache. Cristina Balinte a propus conceptul de „post-adevăr”, pe care îl situează apoi în spațiul literar românesc, anumiți autori preferând să rescrie istoriile perioadei fanariote și ale celei interbelice prin intermediul literaturii. Camelia Bunea s-a axat pe încercarea de a defini conceptul de „memorie culturală”, care este un fenomen transdisciplinar, iar Alexandru Agache a adus în discuție modul în care istoria literară se scria în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

De cealaltă parte, au fost lucrările care au analizat mult mai aplicat felul în care atât anamneza, cât și amnezia ajută la construirea diverselor tipuri de narațiuni, dar și cum acestea se găsesc traduse în textele diferiților autori. Luciana Lia Sima a abordat două romane ale lui W.G. Sebald, *Austerlitz* și *Emigranții*, din prisma nevoii de a uita și a necesității de a-și aminti. Rodica Ilie l-a ales pe José Saramago, cu romanul său, *Anul morții lui Ricardo Reis*, pentru a discuta despre dimensiunea metadiscursivă a autorului portughez, dar și despre cum memoria este multi-stratificată în mai multe romane ale sale, cum ar fi *Toate numele*, nu doar în cel pe care l-a selectat pentru analiză.

*Parafrază după o sintagmă a scriitorului Aleksandr Soljenițin.

Alina Felea, prin *Arhipelagul Gulag*, care lasă impresia că lumea s-a transformat într-o închisoare, încearcă să răspundă la întrebarea „ce facem cu o astfel de istorie care e constituită dintr-o înșiruire de orori? Cum o abordăm? Cum ne plasăm față de ea?”. Răspunsul pare să fie (re)amintirea și consemnarea acelor atrocități, cu toate că încă nu ne putem poziționa față de ele într-un mod satisfăcător. Una dintre cele mai interesante prezentări a fost cea a lui Cristian Pralea, un *gamer* destul de împătimit, care propune o pistă de interpretare a universului pe care îl prezintă ultimul film al francizei *Mad Max*, dar și jocul pe computer. Din punctul de vedere, jocul completează universul filmului, nu cum se întâmplă de cele mai multe ori cu cele două limbaje diferite, unde filmul încearcă să reproducă întocmai universul jocului. Surpriza acestui ultim film o reprezintă infuzia de feminism (de valul al treilea), în condițiile în care se poate spune că e vorba de feminism, care este conștient de faptul că și bărbații sunt la fel de captivi produselor acesteia – o lume a resturilor, o lume a exagerărilor lumii contemporane – ca femeile lumii patriarhale. Alexandra Zotescu a preferat revizitarea protocronismului românesc și a efectelor pe care acesta le-a avut asupra culturii românești din perioada comunistă. Romulus Bucur s-a oprit asupra memorialisticii unor autori români ca Marin Preda, canonizați de puterea oficială, de altfel, care au făcut vizite în China în plin regim comunist și care au revenit convinși de comunism ca regim politic viabil. Andreea Ivan a ales să analizeze retorica folosită de Dan Puric în conferințele sale, care susține că o rasă, o genă bună românească pură există, deși nu sunt enumerate caracteristicile specifice acestei rase pure de români, amintind de tipul de discurs uzitat de regimul nazist în perioada interbelică. Ioana Zenaida Rotariu a găsit câteva aspecte de ordin poetic care le apropie pe poetele Angela Marinescu și Mariana Marin, printre care recursul la experiențele personale, memoria individuală. Aliz Farkas a preferat o scurtă trecere în revistă a receptării romanului *Zgomotul și furia* al lui William Faulkner, de la apariție până la intrarea în canonul literar. Cătălina Aurora Stoica a urmărit aplicarea conceptului de „bioficțiune” asupra romanelor care s-au scris despre familia Fitzgerald, dar atenția a fost îndreptată mai ales spre Zelda Fitzgerald, care destul de mult timp a rămas în plan secund din punct de vedere literar în comparație cu soțul ei, Scott. Georgeta

Moarcă a reactualizat lectura (critică) a romanului *Robinson Crusoe* prin romanul autorului sud-african J.M. Coetzee, *Foe*, acesta din urmă eliminând și reordonând materialul folosit de Daniel Defoe care îngreunează citirea romanului *Robinson Crusoe*. Ruxandra Ivănescu a ales cele trei romane ale lui Carlos Ruiz Zafon a căror acțiune este plasată în Barcelona, acestea apelând la elemente ale istoriei reale a orașului spaniol pe post de *cliffhangers*. Prin citirea romanului *Străina* de Hortensia Papadat-Bengescu, Georgeta Loredana Voicilă a încercat o replasare a scriitoarei interbelice căreia, la fel ca Zeldei Fitzgerald, criticii literari nu i-au acordat locul cuvenit. Iuliana Răducan a luat în considerare ficționalizarea jurnalului la Radu Petrescu și cum, prin conștientizarea faptului că jurnalul va ajunge la tipar, conținutul este pervertit, iar Laura Pop s-a oprit asupra operelor non-ficționale ale lui Nicholas Catanoy, *Oglinzile lui Narcis* și *Orfeu și mașina*. Și Constantin Petrea a ales tot jurnalul, dar al lui Valeriu Anania, subliniind rolul fundamental pe care îl joacă anamneza și amnezia în cazul scrierii fizice a jurnalului, dar și a construirii eului său moral. Și nu cea din urmă, Miruna Iacob a analizat narațiunile post-decembriste despre comunism, apelând la două limbaje diferite: romanul și cinematografia românească. Prin intermediul mai multor tipuri de umor, aceasta reconstruiește o parte a istoriei recente românești dintr-o altă perspectivă.

Heterogenitatea din punct de vedere tematic, dincolo de (supra)tema propusă, al cărei scop a fost acela de a omogeniza și coagula lucrările în jurul unui numitor comun, a fost vizibilă. De la lucrări teoretice sau de la rescrierea unor narațiuni cu ajutorul memorialisticii la studii de caz privind operele unor romancieri moderni și contemporani, toate lucrările, sub o formă sau alta, au contestat narațiunile oficiale, deja acceptate, au deschis calea spre explorări ulterioare ale zonelor gri și negre ale memoriei, fie că vorbim de memoria individuală sau de cea colectivă. Având în vedere că, în cuvântul de deschidere, Adrian Lăcătuș a menționat propunerea unor oficiali de a împărți mediul universitar în domenii *smart* (în care intră toate facultățile care au tangență cu tehnologia și știința) și domenii *non-smart* (științele umaniste, mai exact), care amintește de discursul raselor superioare și al celor inferioare, trebuie subliniat faptul că rolul filologiei, dar și al istoriei, al filosofiei și al altor științe umaniste se dovedește esențial în spațiul gândirii publice și al asumării responsabilității cu privire la conținutul gestionat de memoria culturală ca forma pleneră de arhivare a informației. Iar domeniul umanioarelor este cel mai în măsură să valideze nu doar conținutul, cât și motoarele/ manierele de comunicare ale acestuia în societatea deschisă, formând de fapt comunicatorii cu o gândire critică autentică, asumată.

Fotografii de Camelia -Teodora Bunea